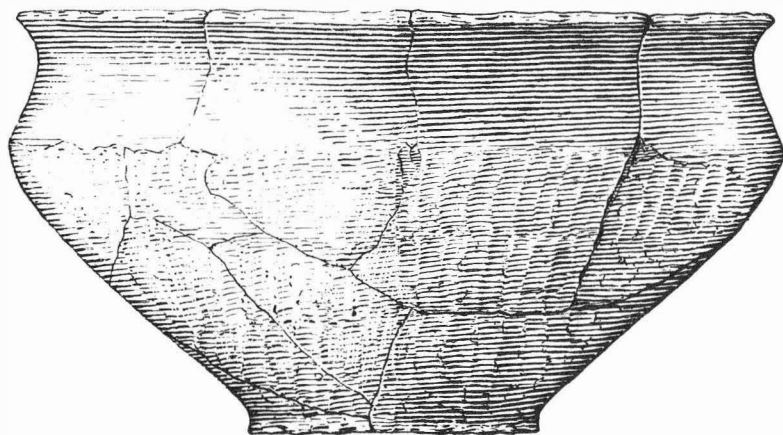

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

1987

BRNO 1990

Lumír Poláček, Západosmoravské muzeum Třebíč

/Obr. 26/

Západosmoravské muzeum provedlo v roce 1987 zjišťovací výzkum v místě asanovaného špitálu při kapli sv. Anny na moravsko-budějovickém předměstí Dolní Víšce. Smyslem zjišťovacích prací bylo ověření názorů, které předpokládaly starobylost kaple sv. Anny a označovaly Dolní Víšku za starou slovanskou osadu /Fišer 1933, 34-35; Chaloupka 1950, 154; Hosák 1953, 153/. Za tím účelem byly vykopány tři sondy v místě zbořeného špitálu, původně navazujícího ze severní strany na pozdně gotickou kapli sv. Anny. Všechny sondy přinesly zhruba stejná zjištění.

Výška kulturních souvrství tvoří asi 170 cm, přičemž je značný rozdíl mezi spodní a svrchní částí profilu s rozhraním v hloubce 90 cm. Spodní část profilu /hl. 90 - 170 cm/ tvoří tmavá vrstva s uhlíky, drobnými kousky mazanice, drobnými kameny, nálezy zvířecích kostí a keramiky. Nejnižší úsek této vrstvy /hl. 140-170 cm/ obsahuje navíc písek, větší kameny a nejstarší keramiku, pro kterou je charakteristická příměs tuhy /u 80 % zlomků/ nebo písku a třpytivý lesk, způsobený užitím "šupinkové" tuhy nebo jemné slídy v keramické hmotě. Profilací okrajů, výzdobou i materiálem odpovídá nalezená keramika nálezům ze zámeckých koníren v Mor. Budějovicích. Její datování převážně do 1. poloviny 13. století a částečně snad i do století 12., je pravděpodobné. Jak ukazují nálezy z budějovických koníren i nové nálezy z Třebíče, bude asi nutné pro oblast západní Moravy počítat se značným podílem jednoduše vně vyhnutých okrajů i v rámci 12. a 1. poloviny 13. století.

Spodní část profilu obsahuje středověkou keramiku zhruba v chronologickém pořádku podle nárustu vrstvy. Nejmladší zlomky lze datovat do počátku 15. století. Svrchní polovina profilu v hloubce 0 - 90 cm se skládá ze dvou odlišných souvrství, oddělených v hloubce 40 cm podlahou z keramických dlaždic, datovanou minci do období po roce 1781. Pod podlahou se střídají jílovité vrstvy, nad podlahou vrstvy stavební suti, překryté recentní cihlovou podlahou asanovaného špitálu.

Odlišnost obou částí popsaného profilu ukazuje na různý původ. Zatímco spodní část vznikla přirozeným nárustem jako sídlištní vrstva /případně ve spodní části náplavem blízkého potoka/, svrchní část sem byla navezena nebo vznikla stavebními úpravami objektu. Tuto změnu bude snad možné spojovat se stavbou a přestavbami špitálu, zřízeného roku 1406 /Jech 1916, 7/. Situace zjištěná výzkumem neumožnila datovat odkryté základové zdivo zbořeného špitálu. Stavebně-historický průzkum ukázal, že současně se stavbou kaple, to znamená počátkem 15. století /Sedlák 1970/, nebo v těsné návaznosti na ni, vznikl při severní straně kaple kamenný objekt. Do jaké míry tento objekt půdorysně odpovídal jádru zbořeného špitálu a zda plnil funkci špitálu, je otázkou.

Zjišťovací práce u kaple sv. Anny prokázaly osídlení v jejím blízkém okolí nejpozději od počátku 13. století s kontinuitou do století 15., kdy dochází k výrazným stavebním úpravám, souvisejícím snad se zřízením špitálu. Průzkum, prováděný v souvislosti se stavebními úpravami kaple, potvrdil, že pozdně gotické kapli sv. Anny nepředcházela žádná starší sakrální stavba.

L i t e r a t u r a :

- Fišer, J. 1933: Chrám sv. Jiljí. Farní chrám sv. Jiljí v Mor. Budějovicích. Moravské Budějovice, 17-38.
 Hosák, L. 1953: Středověká kolonisace porčí Rokytné a Jevišovky, ČSPS LXI, 150-157.
 Chaloupka, G. 1950: K počátkům města Mor. Budějovic, VVM V, 152-169.
 Jech, F. 1916: Péče o chudé v Mor. Budějovicích v XV., XVI. a v 1. polovině XVII. století, Pátá výroční zpráva obecního Vyššího reálného gymnázia v Mor. Budějovicích za rok 1915-1916, 3-44, Mor. Budějovice.
 Sedlák, J. 1970: Moravské Budějovice. KSS PPOP Brno.

Feststellungsarbeiten bei der Kapelle der Hl. Anna in Mor. Budějovice /Bez. Třebíč/. Die Suchgräben am Orte des assanierten Spitals bei der Kapelle der Hl. Anna in der Budějovicer Vorstadt Dolní Víška hat man mit dem Ziel durchgeführt, das Alter der Kapelle der Hl. Anna und der Anfänge der Besiedlung von Dolní Víška zu beglaubigen, die als eine alte slawische Niederlassung betrachtet wird. Alle drei Sonden brachten ähnliche Feststellungen über die Stratigraphie und das Alter der Besiedlung. Den unteren Teil der Schichtenfolge /Tiefe 90 - 170 cm/ mit Keramikfunden die spätestens seit dem Beginn des 13. Jahrhunderts ungefähr bis in den Beginn des 15. Jahrhunderts

datierbar sind, kann man als Siedlungsschicht interpretieren. Die Mergelaufschüttungen der Fussböden und die Schichten von Bauschutt im oberen Teil des Profiles /Tiefe 0 - 90 cm/ entsprechen dem Bau und der Existenz des im Jahre 1406 gegründeten Spitals. Die Feststellungsgrabung ermöglichte keine Datierung der abgedeckten Grundmauern des assanierten Spitals.

Die älteste gefundene Keramik entspricht mit der Randprofilierung, Verzierung sowie der benützten Tonmasse, der vor nicht langer Zeit bei der Rettungsgrabung in den Pferdeställen des Schlosses in Mor. Budějovice gewonnenen Keramik. Man kann sie in die 1. Hälfte des 13. Jahrhunderts und vielleicht auch in das 12. Jahrhundert datieren. Für sie ist die Benützung des glänzenden Graphitmateriales, der ziemliche Prozentsatz an einfachen nach aussen gezogenen Rändern und die Verzierung aus schrägen Kerben auf dem Halsunterteil, bezeichnend.

Die Feststellungsarbeiten bewiesen eine Besiedlung in der nächsten Umgebung der Kapelle der Hl. Anna spätestens vom Beginn des 13. Jahrhunderts und die Untersuchung, im Inneren der Kapelle durchgeführt bestätigte, dass der spätgotischen Kapelle der Hl. Anna kein älterer sakraler Bau voranging.

NOVÉ STŘEDOVĚKÉ NÁLEZY Z TŘEBÍČE /okr. Třebíč/

Lumír P o l á č e k , Západomoravské muzeum Třebíč

/Obr. 27/

V souvislosti s novou výstavbou na území Třebíče byly v letech 1986-1987 provedeny sběry na některých staveništích, které přinesly četné středověké nálezy, zejména keramiku, důležitou pro poznání počátků města.

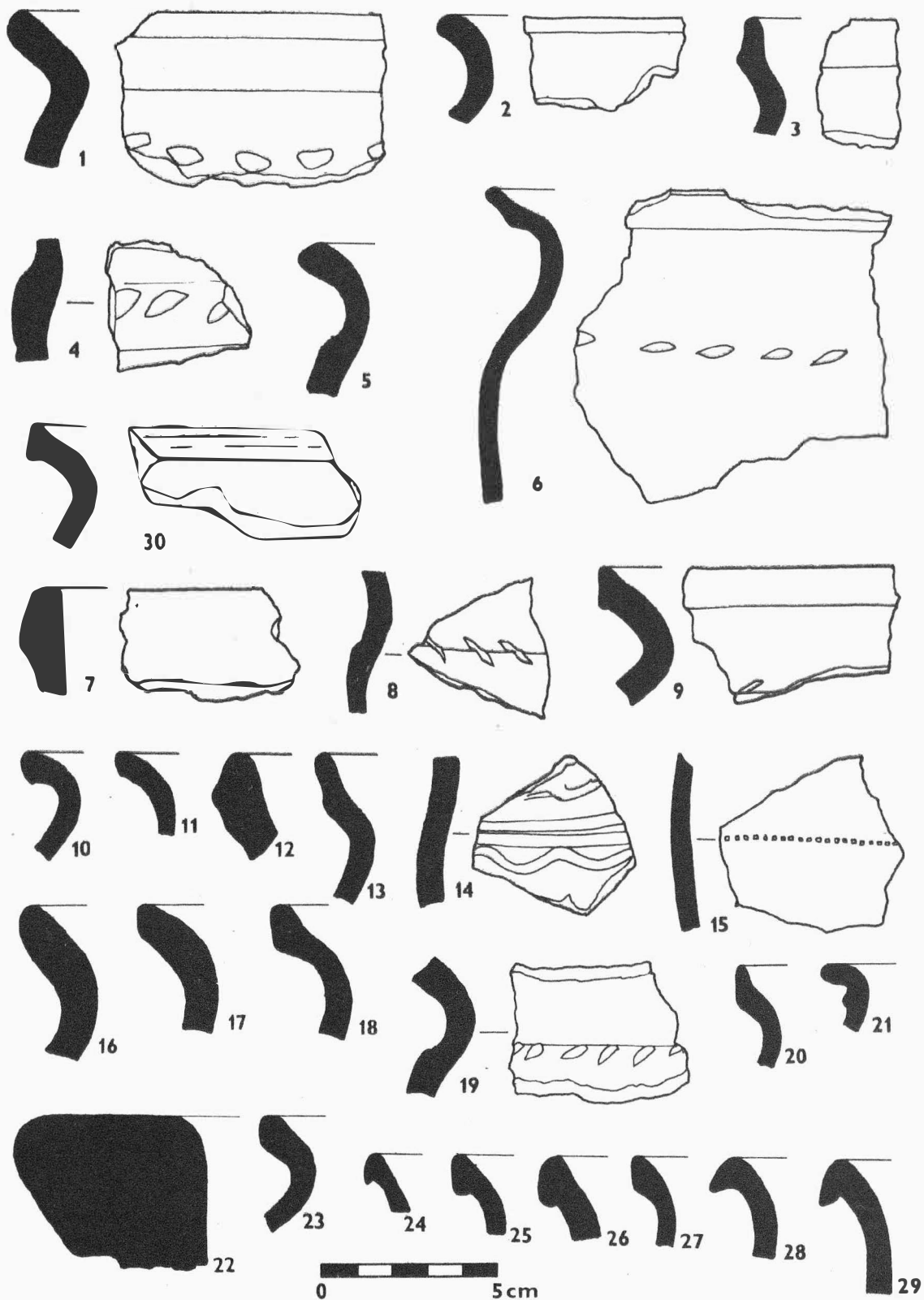
V místech asanovaného pivovaru, tiskárny, "Nového bytu" a zadních částí parcel domů v Hasskově ulici / č. 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18/ nasbíral I. Votoupal značné množství středověké keramiky, datovatelné převážně do 2. poloviny 13. - 15. století. Malou část tohoto bohatého souboru tvoří keramika vyrobená z tuhového /obr. 27:1, 2, 4-8, 10-13/, méně písčitého /obr. 27 : 3, 9/ materiálu, dokládající nejstarší osídlení této okrajové části historického jádra Třebíče.

Sledování nejstarší kulturní vrstvy v profilu na okraji staveniště za frontou domů v Hasskově ulici přineslo převážně keramiku 2. poloviny 13. a 14. století. Nejstarší nálezy pocházejí ze zadních částí parcel č. 14, 16 v Hasskově ulici, kde sídlištní vrstva na úrovni půdního horizontu obsahovala jednotný soubor keramiky /obr. 27:14-21/, přináležející horizontu radělkem zdobené keramiky, datovanému v jihomoravské oblasti do 1. poloviny 13. století /Unger 1984, 289-292/. Chronologie pozdně hradištního horizontu, charakterizovaného v některých regionech radělkovanou výzdobou, nebyla dosud pro oblast západní a jihozápadní Moravy důkladněji zpracována, přesto datování uvedeného souboru do 1. poloviny 13. století je pravděpodobné.

V zadní části parcely č. 10 v Hasskově ulici byla v profilu na okraji staveniště zachycena zemnice, zahloubená 60 a 125 cm do svažujícího se terénu. V řezu, který prořezal pravouhlý objekt ne zcela kolmo, je jeho délka 6 m. Nejnižší vrstva zásypu, ležící na podlaze objektu, obsahovala keramický materiál 2. poloviny 13. a 14. století /obr. 27:23-32/, vyrobený převážně z písčité hmoty, v některých případech s příměsí tuhy nebo slídy. Zásyp objektu obsahoval dále několik kusů strusky, dvě opracované kosti, hřebíky a osteologický materiál. Ze souvrství, překrývajícího v profilu zásyp zemnice, lze datovat požárovou vrstvu do 15. století /spíše 1. poloviny/ a nejstarší kamenné zdivo, porušující toto souvrství, do pokročilého 15. nebo 16. století.

Na základě uvedené keramiky lze počátky osídlení v prostoru Hasskovy ulice klást do 1. poloviny 13. století. Ojedinelý nález mladohradištní keramiky /obr. 27:22/ lze spojovat s existencí starší slovanské osady v blízkém okolí, snad Horky, uváděné k roku 1225 /Uhlíř edit. 1977, 24/. V místě tří nově budovaných obchodních domů na sledovaném staveništi probíhalo městské opevnění, jehož pozůstatky byly stavbou zničeny. V místech prostředního obchodního domu byl při hloubení základů narušen městský příkop, z jehož zásypu /nejnižších vrstev/ byla získána pouze pozdně středověká a novověká keramika.

I. Votoupal prováděl sběry na dalších staveništích v Třebíči: ve Smrtné ulici /mezi kinem Sputnik a parkovištěm OV KSČ; obr. 27:34, 35/, v Soukupově ulici /na staveništi banky vedle

Obr. 26. Moravské Budějovice /okr. Třebíč/. Dolní Víška, špitál při kapli sv. Anny. Výběr keramiky ze spodní části souvrství ve zjišťovacích sondách. - Dolní Víška, Spital bei der Kapelle der Hl. Anna. Keramikauswahl aus dem unteren Teil der Schichtenfolge in den Suchgräben.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1987

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně,
sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor: akademik Josef Poulik
Redaktoři: Dr. Z. Himmelová, Dr. J. Stuchlíková,
Dr. J. Unger
Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá
Grafická úprava: L. Trávníčková
Na titulním listě: nádoba únětické kultury z Újezda u Brna
Tisk: **PENTA**
Evidenční číslo: ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis: 450 kusů - neprodejné